

KATEDRA KLASICKEJ FILOLÓGIE

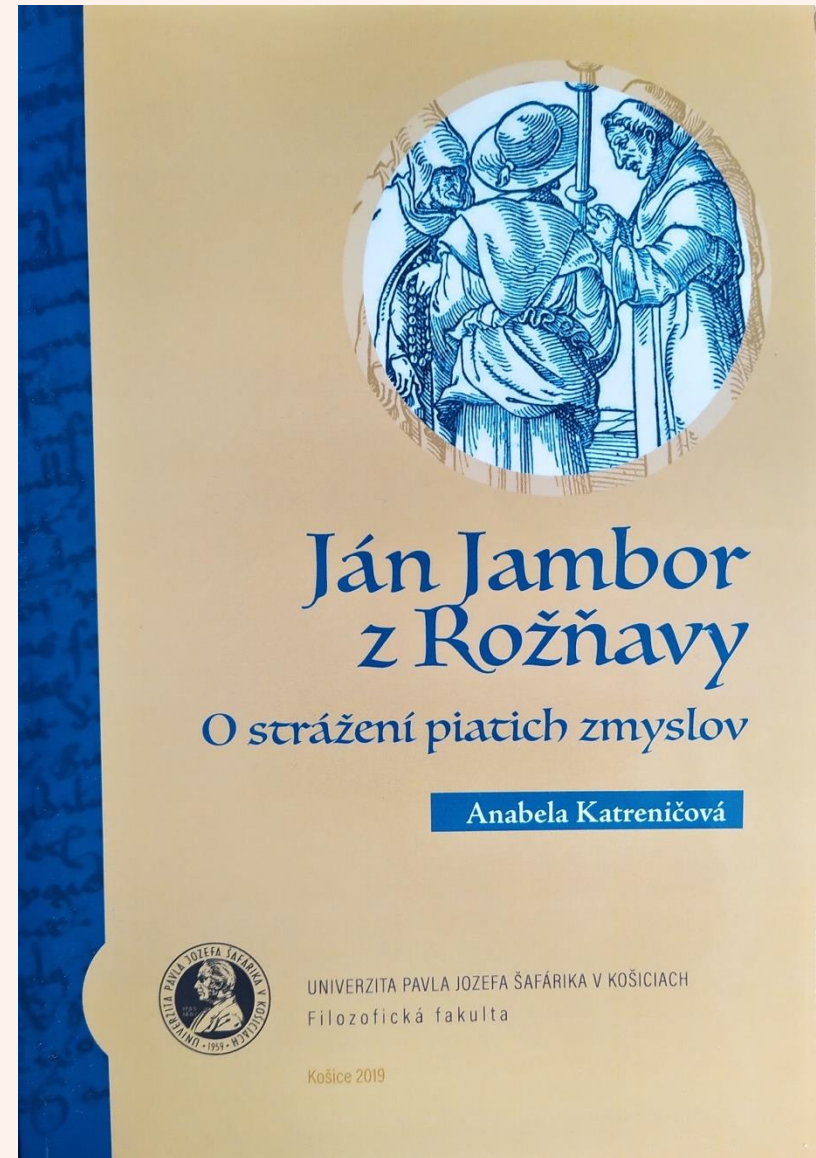
Preklady z klasických jazykov, starej gréčtiny a latinčiny

Anabela Katreničová

Preklady z latinčiny

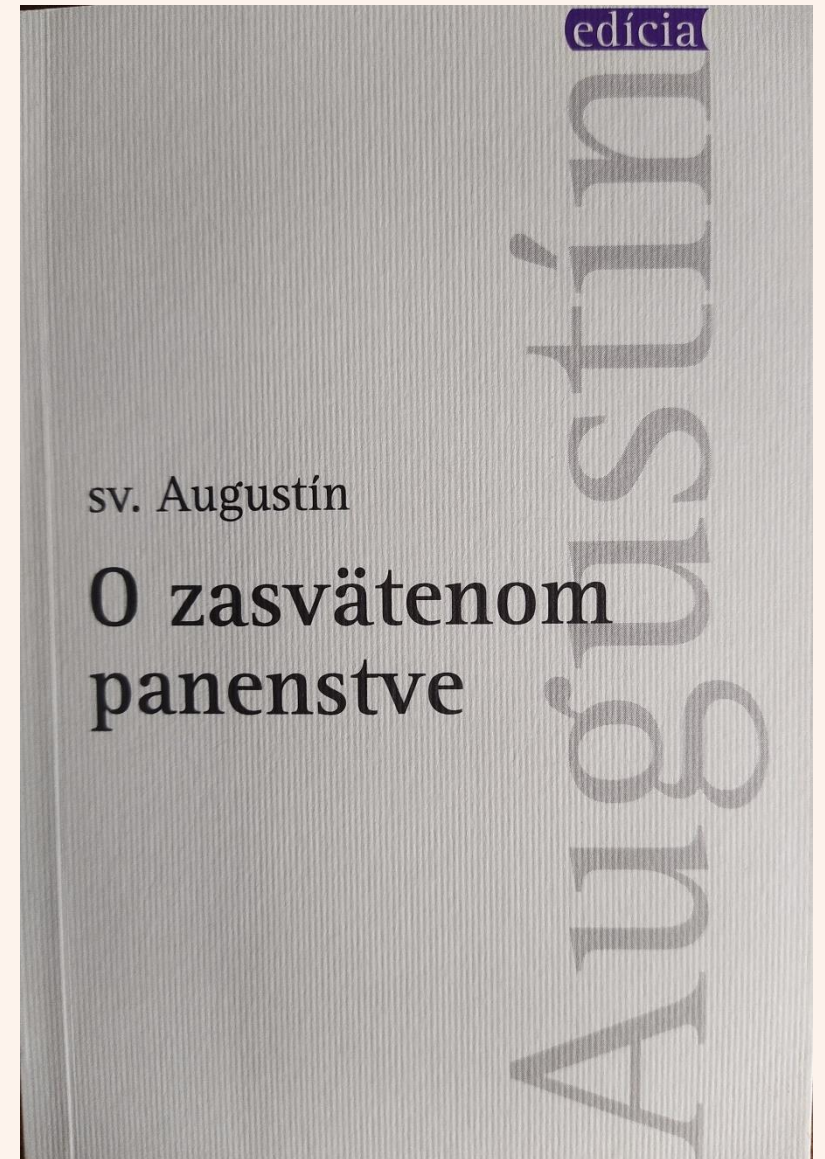
Ján Jambor z Rožňavy: O strážení piatich zmyslov (preklad Anabela Katreničová). Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 2019. 169 s.

Prepis a preklad latinského stredovekého moralistického traktátu z pera málo známeho uhorského teológa Jána Jambora z Rožňavy z druhej polovice 15. storočia, ktorý sa svojím obsahom venuje otázke zmyslov tela i duše a z nich prameniacej hriešnosti.

Sv. Augustín: O zasvätenom panenstve
(preklad Anabela Katreničová).
Bratislava: Karmelitánske nakladateľstvo
2015. 192 s.

Preklad latinského textu Aurélie Augustína, významného cirkevného otca Západu, teológa i filozofa, v ktorom odкрýva ideály Bohu zasväteného života a bráni ho pred útokmi heretikov.

Prírodnosť dobra a existencia zla v diele Aurélie Augustína „De natura boni“

Anabela Katreničová (ed.)

Augustine's Conception of the Good and Evil in his Essay „De natura boni“

ABSTRACT: In this paper we propose the Saint Augustine's conception of the good and evil, which could be found in his essay *De natura boni*. The first translation into the Slovak language of the first chapters of this discourse is incorporated into this work as well. The main goal is held on the explication of the nature of good and the existence of evil in the God's creation. We try to show that Saint Augustine in his teaching proclaims that there is no evil principle, or evil god as the source of any bad creation. We will see that the only creator is God, the highest good and the principle of all creatures created ex nihilo. According to Saint Augustine's thinking the evil does not exist. There exists only the created good on the different stages of its

perfection. To explain it we will see how Saint Augustine introduces the three categories - the measure, the form and the order, that have the influence on the perfection of the creatures.

Keywords: Aurelius Augustinus, Ecclesiastical History, good and evil, translation

Vysvetleniu problému existencie dobra a zla, šťastia a utrpenia, radosti i zármutku sa ľudia venovali od nepamäti. V dejinách filozofie, náboženstva či dokonca literatúry sa stretávame s rôznymi pokusmi o uchopenie tejto problematiky. Otázkou dobra a zla sa zaoberal aj sv. Augustín vo svojom spise s názvom *De natura boni*.¹ V tejto práci, ktorá svojím obsahom nadväzuje na pred časom publikované štúdiu o prírodnosti dobra,² si predstavíme úryvok z nami pripravovaného prekladu tohto spisu a bližšie sa pozrieme na hlavné body Augustínovej koncepcie dobra a zla.

Koncepcia dobra a zla

Biskup z Hippo sa svojím apologetickým spisom *De natura boni* snažil vyvrátiť námietky manichejcov, predstaviteľov gnostického smeru, ktorí v otázkach koz-

¹ AUGUSTINUS. *De natura boni*. CSEL 25. Vindobonae; Lipsiae 1892, s. 853 – 889.

² KATRENIČOVÁ, Anabela. La nature du bien. In DRSKOVÁ, Kateřina (ed.). *Opera romanica 15 : Nature(s)*. České Budějovice : Nová tiskárna Pelhřimov, 2015, s. 26 – 35.

Prírodnosť dobra a existencia zla v diele Aurélie Augustína „De natura boni“ (preklad Anabela Katreničová).

In: Kultúrne dejiny, roč. 9, č. 2, 2018. s. 221-237.

Preklad latinského filozofického textu, v ktorom sa Augustín podujal na vytvorenie kresťanskej koncepcie jestvovania dobra a zla.

Róbert Grosseteste a jeho metafyzický spis O svetle alebo o počiatku foriem (preklad Anabela Katreničová).

In: Kultúrne dejiny, roč. 11, č. 2, 2020. s. 283—299.

Preklad latinského metafyzického traktátu významného stredovekého filozofa Róberta Grossetesteho (1175-1253), v ktorom vytvoril jedinečný koncept svetla ako prvej formy, ktorá dáva látke rozmer i pohyb.

Róbert Grosseteste a jeho metafyzický spis *O svetle alebo o počiatku foriem*

ANABELA KATRENIČOVÁ (ed.)

Robert Grosseteste and His Metaphysical Treatise *On the Light or on the Beginning of Forms*

ABSTRACT: The aim of this paper is to present the metaphysics of light postulated by the medieval author, bishop of Lincoln, Robert Grosseteste, in the well-known treatise entitled *De luce seu de inchoatione formarum*. In this excellent work Robert Grosseteste created the unique concept of light understood as the first corporeal form that gives to matter dimension and movement. His teaching is based on Aristotle terminology but the content is far from being Aristotelian. The main difference between the philosophy of Aristotle and Robert Grosseteste is seen in their comprehension of matter. It is because the matter for Robert Grosseteste ceases to be the pure potency as it was in the teaching of Aristotle. Matter in Grosseteste's view contains some minimal reality. So matter also becomes a simple substance. The role of form is then to accomplish, actualize and perfect matter. In the presented teaching of Robert Grosseteste it remains essential to understand that light for Grosseteste is not the simple physical light as we experience in our lives. According to the bishop of Lincoln, light becomes the intermediate form between the first matter and the concrete matters of the four elements. So light comes to be a spiritual, simple substance. In addition, light exists at the beginning of the world as well. At the moment of the creation of the world, the point of light started to diffuse itself in all directions and by generating the spheres of light, it constructed all the cosmos.

Keywords: Robert Grosseteste, light, corporeity, form, metaphysics

Úvod

Róbert Grosseteste (1175 – 1253) nepochybne patrí medzi významných predstaviteľov a filozofov Oxfordskej školy. Svojím učením ovplyvnil hlavné smerovanie fran-tiškánskej filozofie v celom 13. storočí od Bonaventúru až po Dunsca Scotu. Róbert Grosseteste sa navyše svojimi prekladmi zaslúžil o poznanie filozofie Aristotela a iných gréckych učencov. Avšak najviac sa preslávil svojou filozofiou založenou na teórii svetla, videnia a vnímania, ktorej základy môžeme hľadať v gréckej a arabskej filozofii a ktorou ovplyvnil prácu Leona Battistu Albertina, Marsília Ficina, Piera della Francesca, Athanasia Kirchera, ale aj René Descarta, Georgea Berkeleyho, Immanuela Kanta, Georga Wilhelma Friedricha Hegela, či Sigmunda Freuda.¹

¹ HENDRIX, John, Shannon. *Robert Grosseteste Philosophy of Intellect and Vision*. Sankt Augustin : Academia Verlag, 2010, s. 155.

Šlomo ben Jehuda Ibn Gabirol: Fons vitae (preklad Anabela Katreničová). In: Filozofia, roč. 67, č. 1, 2012. s. 61-71. [spoluautorka Mária Mičaninová].

Preklad časti prvého traktátu významného metafyzického stredovekého diela židovského filozofa Ibn Gabirola (1022-1057) s názvom Fons vitae, v ktorom vytvoril novoplatónsku koncepciu univerzálneho hylémorfizmu.

ŠLOMO BEN JEHUDA IBN GABIROL: *FONS VITAE*

O diele. *Fons vitae* (Prameň života) je latinským prekladom pôvodne po arabsky napísaného diela *Kitáb janbū' al-chaǧāt* Šlomo ben Jehudu Ibn Gabirola (asi 1022 – 1057), ktoré sa buď nezachovalo, alebo sa doposiaľ nenašlo. Pozornosť si zaslúži z viacerých dôvodov. Predovšetkým preto, lebo 1. je pravdepodobne prvým dielom arabsko-židovskej filozofickej tradície, ktoré bolo preložené do latinčiny už v 12. storočí, a 2. práve v latinskej verzii ako dielo Avicebra dokázalo svojou koncepciou univerzálneho hylémorfizmu i božej vôle ovplyvniť celú nasledujúcu stredovekú latinskú filozofiu. Stručne a zjednodušene povedané, františkáni ju skôr akceptovali, dominikáni skôr odmietali.

Filozofická koncepcia *Fons vitae* Šlomo ben Jehudu Ibn Gabirola sa považuje vo všeobecnosti za novoplatónsku. Možno to akceptovať vtedy, ak vezmeme do úvahy vplyv prekladov niektorých novoplatónskych diel, zvlášť Plotinových *Enneád*¹ a Proklových *Základov teológie*, do arabčiny, ktoré nesú stopy aristotelovskej interpretácie Platóna. Predpokladá sa, že sa k Ibn Gabirolovi dostali pravdepodobne cez al-Kindiho, al-Fárábiho a Ibn Sínu (lat. Avicenu). Spolu s De Smetom však pochybujeme o udržateľnosti názoru, že k prameňom Ibn Gabirolovej filozofie patrí arabská pseudo-Empedoklova *Knihy o piatich substanciách*.²

Na druhej strane nepochybujeme o tom, že na mysli Ibn Gabirola sa prejavil vplyv židovskej filozofickej tradície, ktorej počiatky sú spojené s menami Saadju Gaona (882 – 942) a Jicchaka Jisraeliho (855 – 955). Neodmysliteľné je aj židovské náboženstvo, ktoré sú spolu so spomínanými tradíciami nepochybným základom Ibn Gabirolovho myslenia.³ Len stručne pripomenieme, že Ibn Gabirol žil v moslimskej Andalúzii, v ktorej pôsobil aj Ahmad Ibn Muhammad Ibn Miskawajh (asi 940 – 1030). Uvádzané pramene⁴ dohromady vytvárajú multikultúrnu mozaiku, ktorej súčasťou ani nie je možné presne oddeliť bez rizika narušenia originality Ibn Gabirolovho myslenia.⁵

V súlade s tradíciou svojich novoplatónsko-aristotelovských prameňov považuje Ibn Gabirol za cieľ života človeka „primknutie sa jeho duše k vyššiemu svetu, aby sa každé *jedno* vrátilo k svojmu podobnému“ ([3], I 2, 4, v. 24 – 25). Líši sa od ostatných svojich predchodcov tým, že hypostázami v jeho koncepcii sú Boh, Vôľa, všeobecná látka a všeobecná forma. Vôľa, umiestnená medzi Boha, všeobecnú látku a všeobecnú formu, je božou silou, prostred-

¹ *Enneady* IV. – VI. sa stali súčasťou pseudoaristotelovského diela *Aristotelova teológia* ([4], 85 – 89). Pripomíname, že v duchu alexandrijských škôl neskorej antiky boli všetci významní grécki komentátori Aristotela novoplatonikmi (okrem Alexandra z Afrodiziady).

² Daniel De Smet odmietol na základe svojej dôkladnej analýzy arabskej verzie pseudo-Empedokla „mýtus“ o Ibn Gabirolovej závislosti od tejto knihy, ktorý podľa neho vytvorili Munk a Asín Palacios. Poznávame, že tí sa opierali o starší názor Šem Tov Ibn Falakera z 13. st. ([5], 96).

³ O vzťahu Ibn Gabirolovej filozofickej a básnickej terminológie pozri ([10], 427 – 432).

⁴ Detailnú analýzu prameňov Ibn Gabirolovej filozofie možno nájsť v [11].

⁵ Pozri ([12], 215 – 232).

2. traktát: O podstate, ktorá udržiava telesnosť sveta (preklad Anabela Katreničová). In: Funkcia obraznosti vo filozofii. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 2014. s. 179-213. [spoluautori Mária Mičaninová, Ivica Hajdučeková, Tímea Kolberová, Lenka Cibuľová, Štefan Jusko].

Preklad druhého traktátu významného metafyzického stredovekého diela židovského filozofa Ibn Gabirola (1022-1057) s názvom Fons vitae, v ktorom vysvetľuje bytie telesnej látky, teda podstaty, ktorá udržiava telesnosť.

2. traktát: O podstate, ktorá udržiava telesnosť sveta

Šlomo ben Jehuda ibn Gabirol

1.

Ž: Už si sľúbil, že v tomto druhom traktáte budeš hovoriť o telesnej látke, t. j. o podstate, ktorá nasleduje po tých zmyslovo vnímateľných. Splň to teda a dôkladne objasni.

U: Hľadanie poznania na spoznávanie bytia telesnej látky, t. j. podstaty, ktorá udržiava telesnosť sveta, sa uskutočňuje skrze uvažovanie o látkach, ktoré sme predložili. Keďže svet je telesnou bytnosťou, tak ako telo je bytnosťou stvárnenou, sfarbenou a celkom sformovanou svojimi formami, o ktorých sme rozprávali: je skrze to nevyhnutné, aby telo bolo látkou pre formy, ktoré sú v ňom udržiavané, ktorými sú totiž tvar, farby a ostatné prípady, a tie sú pre neho formami. Podobne je nevyhnutné, aby tu bolo niečo, čo je látkou telesnosti a čomu je telesnosť formou. Úvaha o telesnosti k látke, ktorá ju samu udržiava, bude teda taká, akou bola úvaha o všeobecnej forme, ktorú sme určili, totiž o tvare a farbe, k telesnosti, ktorá ju udržiava. Musí tu teda byť nezmyslovo vnímateľná látka, ktorá udržiava formu tela. A dám ti všeobecné pravidlo na nájdenie poznania látok a foriem. Predstav si totiž skrze poradie tie, ktoré sú, z ktorých totiž jedny udržiavajú druhé a jedny sú udržiavané druhými, a stanov z nich akoby dva okraje, jeden dolný a druhý horný. To, čo je z oných vyššie, obsahuje všetko, tak ako všeobecná látka je len udržiavajúca látka; to, čo je však nižšie, tak ako zmyslovo vnímateľná forma, bude len udržiavanou formou; z tých však, ktoré sú uprostred dvoch okrajov, to, čo bude vyššie a jemnejšie, bude látkou nižšiemu a hustejšiemu, a nižšie a hustejšie bude onomu formou. A podľa toho telesnosť sveta, ktorá je zjavnou látkou udržiavajúcou formu, ktorá je v nej udržiavaná, musí byť udržiavanou formou v skrytej látke, o ktorej pojednávame; a podľa tohto uvažovania bude táto látka formou tomu, čo nasleduje, kým neprídeme k prvej látke, ktorá obsahuje všetko.